

Accountantsverslag

Gemeente Gemert-Bakel

Boekjaar 2018

Aan de gemeenteraad van de
gemeente Gemert-Bakel
Postbus 10.000
5420 DA Gemert

Breda, juni 2019

Geachte leden van de raad,

Hierbij bieden wij u ons accountantsverslag aan dat is opgesteld in het kader van de opdracht om de jaarrekening 2018 van de gemeente Gemert-Bakel te controleren. Dit accountantsverslag gaat in op de belangrijkste bevindingen uit de controle van de jaarrekening van gemeente Gemert-Bakel.

In dit verslag lichten wij toe welke overwegingen plaats hebben gevonden bij de bepaling van de aard, het tijdstip van uitvoering en de diepgang van de werkzaamheden die zijn toegepast bij de uitvoering van de controle van de jaarrekening.

Wij zijn voornemens om na afronding van onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening over boekjaar 2018 een goedkeurende controleverklaring te verstrekken ten aanzien van getrouwheid en rechtmatigheid. De bevindingen in dit verslag doen dan ook geen afbreuk aan ons oordeel over de getrouwheid van de jaarrekening.

Wij hebben het concept accountantsverslag toegelicht en besproken met de portefeuillehouder en een afvaardiging van de ambtelijke organisatie.

Wij bedanken de medewerkers van de gemeente Gemert-Bakel voor de open en constructieve samenwerking bij het verrichten van onze controlewerkzaamheden en de totstandkoming van onze rapportage.

Tot het verstrekken van nadere toelichting zijn wij graag bereid.

Met vriendelijke groet,
Baker Tilly (Netherlands) N.V.

drs. B. Smeenk RA
Extern Accountant

Inhouds- opgave

Bestuurlijke samenvatting controle 2018	4
Belangrijkste bevindingen uit onze controle	7
Interne beheersing	21
 Bijlagen	 24
Bijlage A – SiSa-bijlage	
Bijlage B – Reikwijdte van de controlewerkzaamheden	
Bijlage C – Onafhankelijkheid	
Bijlage D – Geconstateerde controleverschillen	
Bijlage E – Controleaanpak	

Bestuurlijke samenvatting controle 2018

Bestuurlijke samenvatting controle 2018

Conclusies jaarrekeningcontrole 2018

Kernpunt	Uitkomst
Goedkeurend oordeel ten aanzien van getrouwheid	Wij zijn voornemens om na afronding van onze controlewerkzaamheden een goedkeurende controleverklaring te verstrekken. Dit houdt in dat naar ons oordeel de jaarrekening van de gemeente Gemert-Bakel een getrouw beeld geeft van de grootte en de samenstelling van zowel de baten en lasten over 2018 als van de activa en passiva per 31 december 2018 in overeenstemming met het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten.
Goedkeurend oordeel ten aanzien van rechtmatigheid	Voorts zijn wij van oordeel dat de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties over 2018 in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen in overeenstemming met de begroting en met de relevante wet- en regelgeving, waaronder gemeentelijke verordeningen.
Geen bevindingen ten aanzien van de WNT-verantwoording	Wij hebben de WNT-verantwoording van de gemeente Gemert-Bakel gecontroleerd met inachtneming van het controleprotocol WNT. Wij kunnen concluderen dat de opgenomen toelichting in de jaarrekening voldoet aan de daaraan te stellen eisen.
Geen bevindingen ten aanzien van de SiSa-bijlage	Wij hebben de in de SiSa-bijlage van de jaarrekening genoemde specifieke uitkeringen gecontroleerd met inachtneming van de Nota verwachtingen accountantscontrole 2018. Op grond van ons onderzoek hebben wij bij de opgenomen specifieke uitkeringen geen bevindingen geconstateerd die de voor SiSa geldende rapporteringstolerantie overschrijden.
Ongecorrigeerde controleverschillen	In totaal resteren in de jaarrekening 2018 voor een bedrag van € 182.000 aan controleverschillen met betrekking tot de rechtmatigheid en geen controleverschillen met betrekking tot getrouwheid. De resterende controleverschillen hebben geen invloed op de strekking van onze verklaring. Voor een totaaloverzicht van de ongecorrigeerde controleverschillen verwijzen wij naar het hoofdstuk “Belangrijkste bevindingen uit onze controle” en bijlage D van dit verslag.
Geconstateerde onzekerheden	In totaal resteren in de jaarrekening 2018 voor een bedrag van € 134.000 aan onzekerheden. De onzekerheden zien toe op de onzekerheden binnen het sociaal domein. Voor voorgenoemd bedrag heeft GR Peelgemeenten de prestatielevering niet kunnen aantonen, daar deze niet rechtstreeks geleverd wordt aan de gemeente/GR maar aan de zorgcliënt. Voor een totaaloverzicht van de geconstateerde onzekerheden verwijzen wij naar het hoofdstuk “Belangrijkste bevindingen uit onze controle” en bijlage D van dit verslag.

Bestuurlijke samenvatting controle 2018

Conclusies jaarrekeningcontrole 2018

Kernpunt	Uitkomst
Jaarverslag is opgesteld in overeenstemming met het BBV en bevat geen materiële inconsistenties met de jaarrekening	Wij hebben vastgesteld dat het jaarverslag overeenkomstig het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) is opgesteld en met de jaarrekening verenigbaar is en het jaarverslag in het licht van de tijdens het onderzoek van de jaarrekening verkregen kennis en begrip omtrent de gemeente en haar omgeving geen materiële onjuistheden bevat. Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in de gemeentewet en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Belangrijkste bevindingen uit onze controle

Een goedkeurend oordeel bij uw jaarrekening

Een goedkeurende verklaring over getrouwheid en rechtmatigheid

De door ons geconstateerde ongecorrigeerde controleverschillen inzake getrouwheid en rechtmatigheid blijven op dit moment binnen de door u gestelde goedkeuringstoleranties. Daarom geeft onze controleverklaring de volgende oordelen:

Getrouwheid	Goedkeurend
Rechtmatigheid	Goedkeurend

Hieronder hebben wij een overzicht opgenomen van de geconstateerde en niet gecorrigeerde controleverschillen. Positieve bedragen hebben een positief effect op het resultaat, een bedrag tussen haakjes heeft een negatief effect op het resultaat. Rechtmatigheidsfouten kunnen niet gesaldeerd worden.

Tabel ongecorrigeerde fouten en onzekerheden getrouwheid (x € 1.000)

Bevinding	Ref.	Fout	Onzeker
Onzekerheden sociaal domein	Pagina 16		134
Totaal			134
Goedkeuringstolerantie getrouwheid		887	2.660

Tabel ongecorrigeerde fouten en onzekerheden rechtmatigheid (x € 1.000)

Bevinding	Ref.	Fout	Onzeker
Onzekerheden sociaal domein	Pagina 16		134
Inkooprechtmatigheid	Pagina 17	182	
Totaal		182	134
Goedkeuringstolerantie rechtmatigheid		887	2.660

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met het BBV

Het college van burgemeester en wethouders heeft, behoudens de resterende controleverschillen zoals benoemd in dit verslag, in de jaarrekening 2018 de voorschriften van het BBV gevolgd. Dit betekent dat geen materiële alternatieve verwerkingswijzen zijn gehanteerd.

Daarnaast zijn naar onze mening de door het college gekozen waarderingsgrondslagen aanvaardbaar en consistent toegepast met betrekking tot de significante jaarrekeningposten en bijzondere transacties. Dit geldt tevens voor het tijdstip waarop die transacties hebben plaatsgevonden, de periode waarin zij zijn verantwoord en de desbetreffende toelichtingen in de jaarrekening.

Uw gemeente heeft gedurende 2018 geen vrijwillige wijzigingen doorgevoerd in de keuze of de toepassing van belangrijke verslaggevingsgrondslagen. De wijzigingen van verslaggevingsgrondslagen die het BBV met ingang van 2018 voorschrijft zijn door de gemeente opgevolgd.

Het jaarverslag is verenigbaar met de jaarrekening

Wij hebben vastgesteld dat het jaarverslag overeenkomstig de Gemeentewet is opgesteld en verenigbaar is met de jaarrekening. Verder hebben wij vastgesteld dat de verplichte paragrafen zijn toegevoegd.

Gemaakte schattingen in de jaarrekening

Bij het opstellen van de jaarrekening maakt het college belangrijke schattingen. We hebben de schattingen die het college heeft gemaakt bij het opstellen van de jaarrekening gecontroleerd. Onderstaande tabel geeft een overzicht van onze bevindingen met de bijbehorende toelichting. Voor wat betreft de belangrijkste schattingen die ook in het voorgaande jaar relevant waren, is onze conclusie dat deze gebaseerd zijn op consistente uitgangspunten en veronderstellingen.

Gemaakte schatting	2018	2017
Waardering van uw grondexploitatie	●	●
<u>Toelichting:</u> Wij zijn van mening dat de schattingen met betrekking tot de grondexploitatie een evenwichtig beeld geven van de waardering van uw grondexploitatie. Voor een uiteenzetting hiervan verwijzen wij naar paragraaf “waardering van de grondexploitatie” van dit accountantsverslag		
Waardering van uw (im)materiële vaste activa	●	●
<u>Toelichting:</u> Wij zijn van mening dat de schattingen met betrekking tot de (im)materiële vaste activa een evenwichtig beeld geven van de waardering van uw materiële vaste activa.		

Gemaakte schatting	2018	2017
Waardering van uw financiële vaste activa	●	●
<u>Toelichting:</u> Wij zijn van mening dat de schattingen met betrekking tot de financiële vaste activa een optimistisch beeld geven van de waardering van uw financiële vaste activa. Dit is met name gelegen in de waardering van de leningen aan de golfbaan. Voor een uiteenzetting hiervan verwijzen wij naar de paragraaf “overige bevindingen” van dit accountantsverslag.		
Overlopende activa en passiva	●	●
<u>Toelichting:</u> De gemaakte schattingen met betrekking tot de overlopende activa en passiva zijn evenwichtig. Wij hebben, behoudens de onzekerheid ten aanzien van het sociaal domein, geen controleverschillen geconstateerd met betrekking tot deze posten.		
Nauwkeurigheid en volledigheid van de voorzieningen	●	●
<u>Toelichting:</u> Wij kunnen ons vinden in de gemaakte schattingen ten aanzien van de nauwkeurigheid en de waardering van de voorzieningen. Wij hebben enkele controleverschillen geconstateerd met betrekking tot deze post.		

Legenda status:

● = evenwichtig ● = optimistisch ● = voorzichtig ● = controleverschil

De financiële positie van uw gemeente

Resultaat nader besproken

Het gerealiseerd resultaat over het jaar 2018 bedraagt € 0,2 miljoen voordelig ten opzichte van het een begroot sluitend resultaat van € 0. Hieronder hebben wij de verschillen tussen de gewijzigde begroting en realisatie weergegeven.

Tabel resultaat 2018 ten opzichte van de gewijzigde begroting (x € 1.000)

	Gewijzigde Begroting	Jaarrekening	Verschil
Totale lasten	75.437	80.432	(4.995)
Totale baten	74.749	82.556	7.807
Totaal saldo van baten en lasten	(688)	2.124	2.812
Mutatie in de reserves	688	(1.951)	(2.639)
Gerealiseerd resultaat	0	173	173

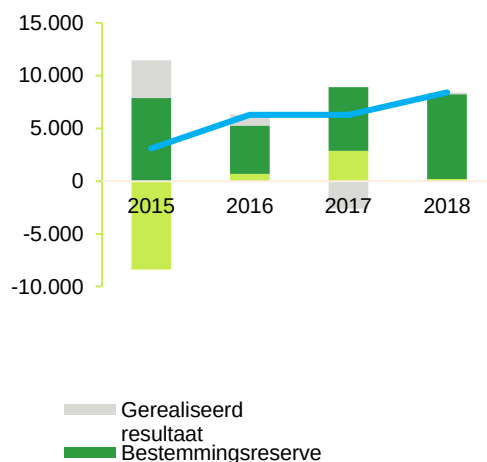
De belangrijkste afwijkingen ten opzichte van de gewijzigde begroting zijn toegelicht in de inleiding van de jaarstukken en uitgebreid per programma toegelicht in de jaarrekening zelf. De belangrijkste en meest opvallende posten welke leiden tot het voordelige verschil op het gerealiseerd resultaat zijn hiernaast weergegeven. In haar algemeenheid constateren we dat de totale lasten en totale baten op een aantal posten fors afwijken ten opzichte van de begroting. Daarbij merken we op dat de grootste afwijkingen op de baten en lasten toezien op het grondbedrijf, maar dat de resultaten hiervan afgewikkeld worden op de reserve bouwgrondexploitaties. Wij adviseren u dergelijke afwijkingen tussentijds te vertalen in een begrotingswijziging.

Afwijking (x € 1.000)	Voordelig	Nadelig
Uitkering fonds tekort gemeenten 2018	773	
Vrijval voorzieningen a.g.v. niet langer voldoen aan de gewijzigde verslaggevingsvereisten	603	
Hogere opbrengsten bouwleges	380	
Voordeel vanuit zerobudgetting	377	
Nadeel sociaal domein		322
Lagere opbrengsten toeristenbelasting		492
Extra storting pensioenrechten wethouders		1.125
Voorziening golfbaan inzake betalingsachterstand		200
Overige	179	
Totaal	2.318	2.139
Totaal verschil gerealiseerd resultaat	173	

Het eigen vermogen van uw gemeente neemt toe

Het eigen vermogen, inclusief het gerealiseerde resultaat, bedraagt per 31 december 2018 volgens de jaarrekening € 8,4 miljoen en heeft zich de afgelopen jaren als volgt ontwikkeld:

Grafiek ontwikkeling eigen vermogen (x € 1.000)

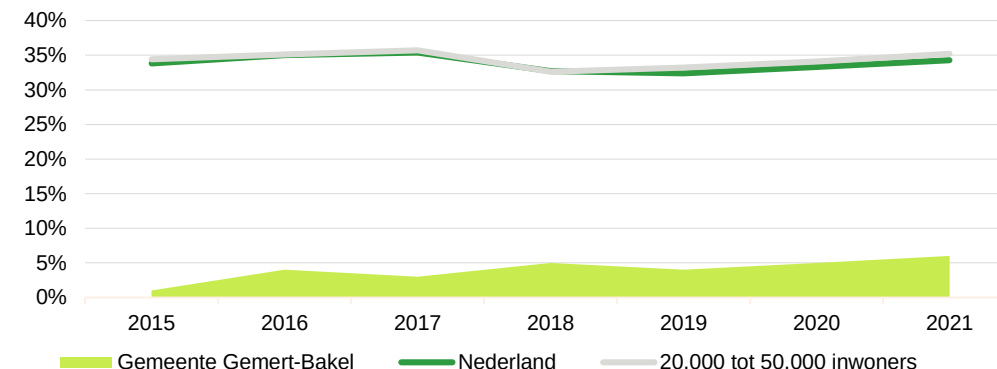


Van de totale reserves ter hoogte van € 8,2 miljoen is € 0,2 miljoen opgenomen als algemene reserve. Het saldo van deze reserve is ten opzichte van voorgaand jaar gedaald met € 2,6 miljoen. Dit betreft de bestemming van het negatieve resultaat 2017. Per saldo is gedurende 2018 € 1,95 miljoen toegevoegd aan de reserves. Deze dotatie (ten laste van het resultaat) vormt samen met het totaal saldo van baten en lasten (€ 2,1 miljoen voordelig) het gerealiseerde resultaat van € 0,2 miljoen voordelig.

De solvabiliteit van uw gemeente neemt toe, maar financiële positie blijft fragiel

De solvabiliteit van uw gemeente geeft een beeld van de mate waarin uw gemeente op lange termijn aan haar verplichtingen kan voldoen. Hieronder hebben wij de ontwikkeling van uw solvabiliteit gedurende de laatste 4 jaar en de komende jaren (op basis van de meerjarenbegroting) weergegeven.

Grafiek ontwikkeling solvabiliteit



De Vereniging van Nederlandse Gemeenten hanteert een signaalwaarde van 20% als minimum norm (bron: VNG, Handleiding houdbaarheidstest gemeentefinanciën). Uw gemeente voldoet per 31 december 2018 ruimschoots niet aan die norm. Daarnaast ligt de solvabiliteitsratio ver onder het landelijke gemiddelde van Nederland en gemeenten van vergelijkbare omvang. We adviseren u uw vermogenspositie verder te versterken, zodat risico's toereikend opgevangen kunnen worden.

Weerstandsvermogen en risicobeheersing

In het jaarverslag is onder andere de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing opgenomen, welke informatie bevat over de weerstandscapaciteit, de risico's en het beleid dat hieromtrent gedurende 2018 is gevoerd.

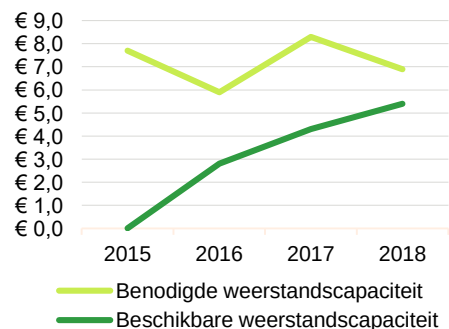
De door uw gemeente berekende beschikbare weerstandscapaciteit bedraagt, € 5,4 miljoen (2017: € 4,3 miljoen). Er is dus sprake van een beperkte toename van de beschikbare weerstandscapaciteit in 2018 ten opzichte van 2017.

Uw gemeente heeft op basis van een risico-inventarisatie berekend wat de benodigde weerstandscapaciteit is. Hieruit volgt een gekwantificeerd bedrag aan benodigde weerstandscapaciteit van € 6,9 miljoen (2017: € 8,3 miljoen). De grootste door uw gemeente geïdentificeerde risico zijn:

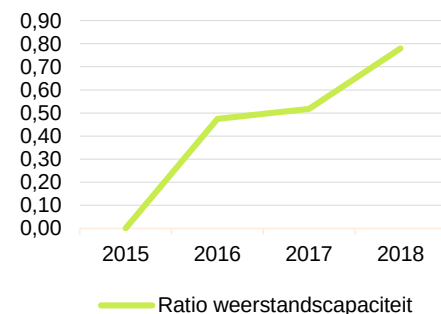
- Risico's op overschrijdingen vanuit open einde regelingen (WMO, Jeugd);
- Risico ten aanzien grondexploitaties.

Ten opzichte van voorgaand jaar is sprake van een afname van de gekwantificeerde risico's met € 1,4 miljoen.

Grafiek weerstandscapaciteit (in miljoen)



Grafiek ratio weerstandscapaciteit



Ontwikkeling weerstandsratio

De toename van de beschikbare weerstandscapaciteit en de afname van de benodigde weerstandscapaciteit leiden ertoe dat per saldo de ratio van het weerstandsvermogen per 31 december 2018 toegenomen is naar 0,8 (2017: 0,5).

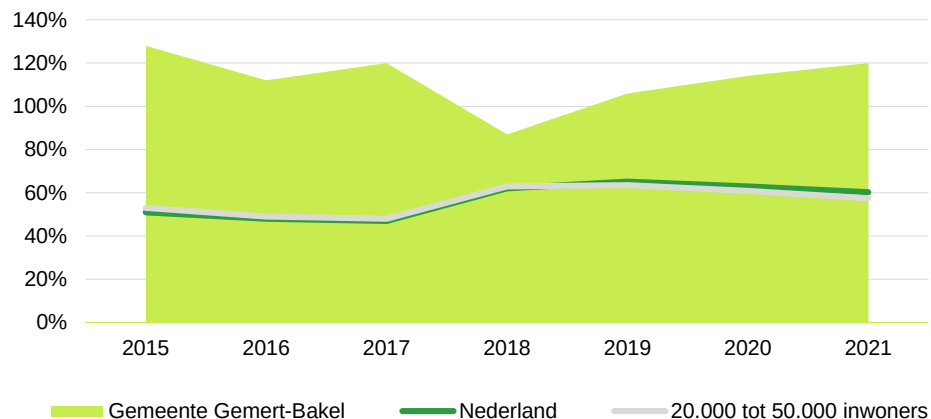
Deze mutatie is met name gelegen in het feit dat de risico's binnen de grondexploitaties, als gevolg van realisatie van verkopen, zijn afgenomen. Daarnaast is voor het risico vanuit Attero een specifieke risicovoorziening getroffen en behoeft dit risico niet langer in het weerstandsvermogen opgevangen te worden. Per saldo kent de gemeente Gemert-Bakel nog steeds volgens de gangbare maatstaven een ontoereikende weerstandscapaciteit, dit ondanks het feit dat de weerstandscapaciteit de afgelopen jaren wel is verbeterd. We adviseren u deze verder te versterken.

De schuldpositie van uw gemeente

De schuldpositie van uw gemeente geeft een beeld van de mate waarin uw gemeente afhankelijk is van externe middelen bij het realiseren van haar doelstellingen. Ook geeft het inzicht in welk deel van de inkomsten van de gemeente gebruikt moet worden om de rente en aflossing van de schulden te kunnen betalen. De gecorrigeerde netto schuldquote is aangepast voor leningen die gemeenten 'doorlenen' aan derden (zoals woningbouwverenigingen).

Hieronder hebben wij de ontwikkeling van uw schuldpositie gedurende de afgelopen vier jaar weergegeven. Daarnaast hebben wij op basis van uw meerjarenbegroting een doorkijk gegeven naar de ontwikkeling van uw schuldpositie voor de periode tot en met 2021.

Grafiek ontwikkeling gecorrigeerde netto schuldpositie



De Vereniging van Nederlandse Gemeenten adviseert om 130% als maximum norm te hanteren en daarboven de schuld af te bouwen (bron: VNG, Handleiding houdbaarheidstest gemeentefinanciën). Uw gemeente voldoet ultimo 2018 aan die norm, daar deze deels beïnvloed wordt door de eenmalig hogere baten (maakt onderdeel uit van de berekening van het ratio). Wel blijft het de zorg de netto schuldpositie te volgen daar de verwachting is dat deze oploopt.

Financiering

In 2018 heeft uw gemeente een nieuwe langlopende lening afgesloten ter hoogte van € 1,3 miljoen. Dit betreft een provinciale lening ten behoeve van het zonnepanelenproject Zuidoost-Brabant, waar een specifieke provinciale financieringsregeling op van toepassing is. Uw totale leningenportefeuille neemt met € 8,6 miljoen af als gevolg van reguliere aflossingen. Een deel van deze financieringsbehoefte is met een kasgeldlening ter hoogte van € 9,0 miljoen (2017: € 6,0 miljoen) gefinancierd.

Ten aanzien van de naleving van de renterisiconorm en de naleving schatkistbankieren merken wij op dat de gemeente Gemert-Bakel zich aan de wettelijke normen heeft gehouden, zoals ook toereikend is toegelicht in de paragraaf financiering, dan wel jaarrekening.

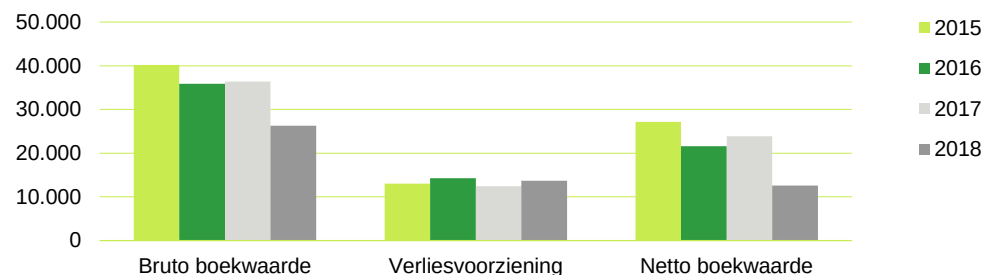
Ten aanzien van het kasgeldlimiet constateren we dat de gemeente Gemert-Bakel gedurende geheel 2018 dit limiet heeft overschreden. Het kasgeldlimiet ziet toe op de maximale kortlopende financiering van de gemeente. Het overschrijden van dit limiet is een formele rechtmatigheidsfout, welke wij dienen te rapporteren in ons accountantsverslag. Er zijn geen financiële consequenties aan verbonden anders dan dat de toezichthouder de gemeente kan dwingen om de kortgeldfinanciering om te zetten in een langlopende.

Waardering van de grondexploitaties

Algemeen

De waardering van de grondexploitaties is een significant risico in onze controleaanpak, vanwege de mate van schattingsonzekerheid. Wij hebben het proces rondom de totstandkoming van de waardering in opzet en bestaan getoetst en aanvullend gegevensgerichte werkzaamheden uitgevoerd. Wij achten de waardering aanvaardbaar en vinden de veronderstellingen redelijk. Hieronder hebben wij de ontwikkeling van uw grondexploitatie gedurende de afgelopen vier jaar weergegeven.

Grafiek ontwikkeling grondexploitaties (x € 1.000)



Ten opzichte van 31 december 2017 is de netto boekwaarde van de post grondexploitatie afgenomen met € 11,3 miljoen, waarvan € 8,8 miljoen betrekking heeft op een andere administratieve rubricering. De afname van de boekwaarde per 31 december 2018 is als volgt samen te vatten:

(x € 1.000)	2018
Boekwaarde per 1 januari	23.881
Investerings	3.242
Grondverkoop	(8.822)
Tussentijdse winstneming	4.282
Herrubricering faciliterende grondexploitaties	(8.768)
Dotatie verliesvoorziening	(1.239)
Boekwaarde per 31 december	12.576

Gehanteerde parameters

De waardering van uw grondexploitaties is voor een groot deel afhankelijk van de gemaakte schattingen. Om inzicht te krijgen in de financiële risico's stelt de gemeente exploitatieoverzichten op waarin schattingen zijn opgenomen. Aan deze schattingen liggen diverse parameters en uitgangspunten ten grondslag. Wij hebben de door gemeente Gemert-Bakel gehanteerde uitgangspunten en parameters getoetst. De belangrijkste uitkomsten hiervan kunnen als volgt worden samengevat:

Parameter	2018	2017
Kostenstijging	●	●
Opbrengstenstijging	●	●
Rekenrente	●	●
Disconteringsvoet	●	●
Programmering	●	●
Verkoopprijzen	●	●
10-jaarstermijn	n.v.t.	n.v.t.

Legenda status:
 ● = evenwichtig
 ● = optimistisch
 ● = voorzichtig
 ● = controleverschil

Algemeen:

We constateren dat de gemeente op het moment van onze controle nog niet geheel bij was met de actualisatie van de grondexploitaties. Daarnaast constateren we dat de gehanteerde modellen (veelal gebaseerd op excel) zeer foutgevoelig zijn. Op basis onze controle zijn dan ook diverse aanpassingen doorgevoerd en diverse versies van de grondexploitatieberekeningen gecontroleerd. We adviseren u tijdiger af te sluiten ten aanzien van de grondexploitaties en een betere interne controle op de juistheid van de grondexploitatieberekeningen uit te voeren.

Waardering van de grondexploitaties

Kostenstijging

De gehanteerde parameter voor de kostenstijging is 2% (2017: 2%) en ligt in lijn met de landelijke prijsindexcijfers. Op basis van de momenteel beschikbare informatie achten wij deze parameter evenwichtig. Gezien de prijsontwikkelingen in de markt is het van belang de ontwikkelingen hierin goed te monitoren.

Opbrengstenstijging

Het college rekent met een opbrengstenstijging van 0% (2017: 0%). Op basis van de momenteel beschikbare informatie achten wij deze parameter voorzichtig daar de algehele verwachting is dat de grondprijzen zullen stijgen.

Rekenrente

Het college rekent binnen de huidige grondexploitaties met een toekomstige rekenrente van 3,6% (2017: 3,6%). De rekenrente ligt in lijn met de huidige leningenportefeuille van gemeente Gemert-Bakel. Deze grondslag is in overeenstemming met de notitie grondexploitatie en de bepaling in de notitie rente van de commissie BBV. Wij achten deze parameter evenwichtig.

Disconteringsvoet

De disconteringsvoet die moet worden gehanteerd in de berekening van de contante waarde ten behoeve van het treffen van een verliesvoorziening voor negatieve grondexploitaties is door de commissie BBV voor alle gemeenten gelijkgesteld aan het maximale meerjarig streefpercentage van de Europese Centrale Bank voor inflatie binnen de Eurozone (2%).

Verkoopprijzen

De verkoopprijzen voor zowel woningen als bedrijven zijn niet significant gewijzigd, met uitzondering van het project Vrije Erven en zijn gebaseerd op interne en externe onderzoeken. Gedurende 2018 hebben voor zowel woningen als bedrijven verkopen plaatsgevonden waarbij de door de raad vastgestelde grondprijs is gerealiseerd.

Programmering

De programmering van de grondexploitaties wordt actief gemonitord door de gemeente Gemert-Bakel en is afdoende onderbouwd aan de hand van regionale afspraken en behoefteonderzoeken.

Bevindingen grondexploitaties

We constateerden ten aanzien van de grondexploitatieberekeningen dat niet in alle gevallen de berekening van de tussentijdse winstneming op de juiste wijze was uitgevoerd, daarnaast zijn rekenkundige onjuistheden uit de algehele grondexploitatieberekening gehaald. Dit heeft geresulteerd in een hogere tussentijdse winstneming ter hoogte van € 1.913.000.

Voorgaand jaar hebben we de organisatie gewezen op het feit dat onder de verslaggevingsregels gemeente grondexploitaties (gecombineerde ontwikkeling gemeentelijk en privaat) administratief los van elkaar verwerkt dienen te worden. De gemeente heeft hier met ingang van 2018 gesplitst weergegeven. Ten aanzien van de projecten Gemert Smartpark en Bakel Neerakker is een deel van de boekwaarde (€ 8,8 miljoen), conform de verslaggevingsregels en onze bevinding bij de jaarrekening 2017, onder de overlopende activa gepresenteerd. We hebben vastgesteld dat er een juiste toedeling van kosten heeft plaatsgevonden.

Ten aanzien van het project Keizersberg merken we op dat in 2019 uw raad een herziene grondexploitatie heeft vastgesteld, welke een andere invulling van het plangebied geeft. De verslaggevingsregels stellen dat dergelijke besluiten na balansdatum, zogenaamde gebeurtenissen na balansdatum zijn en dat de financiële gevolgen van dit besluit nog niet verwerkt mogen worden in de jaarrekening 2018, maar pas in 2019. De verwachting is dat de bestaande verliesvoorziening ter hoogte van € 3,2 miljoen voor een deel vrij zal kunnen vallen, daar in de nieuwe grondexploitatie nog een verlies ter hoogte van € 2,4 miljoen wordt verwacht.

Sociaal domein

Algemeen

De gemeente Gemert-Bakel heeft de uitvoering van diverse regelingen uit in het sociaal domein (Participatiewet, Jeugdwet en Wet Maatschappelijke Ondersteuning) middels een dienstverleningsovereenkomst uitbesteed binnen de Peelregio, respectievelijk GR Senzer en GR Peelgemeenten voeren deze taken uit. Hieronder hebben wij een overzicht opgenomen van de belangrijkste onderdelen en door wie deze werkzaamheden uitgevoerd worden:

Onderdeel	Uitvoerder	Bepaling last boekjaar
Uitkeringen (Participatiewet)	Senzer	Vaste bijdrage op basis van de begroting
Werkdeel (WSW)	Senzer	Vaste bijdrage op basis van de begroting
Jeugdwet	GR Peelgemeenten	Afrekening op basis van werkelijke lasten
WMO (nieuw)	GR Peelgemeenten	Afrekening op basis van werkelijke lasten
PGB's	Sociale verzekeringsbank	Afrekening op basis van werkelijke lasten

In de jaarrekening zijn diverse posten en geldstromen inzake het sociale domein verantwoord. In het kader van onze controle maken we gebruik van de werkzaamheden van de accountants van respectievelijk Senzer en GR Peelgemeenten.

Onzekerheden jeugd en WMO

Op basis van het collegiaal overleg met de accountant van de GR Peelgemeenten constateren we dat er een aantal onzekerheden ten aanzien van de Jeugdzorg en de WMO zijn geconstateerd. Deze onzekerheden zien met name toe op het feit dat GR Peelgemeenten niet voor alle lasten de prestatielevering afdoende kan vaststellen. De complicerende factor hierbij is dat de prestatie vanuit de zorgaanbieder aan de cliënt wordt geleverd en niet rechtstreeks aan de gemeente/GR. Om zekerheid ten aanzien van de prestatielevering te krijgen maakt de GR Peelgemeenten gebruik van de controleverklaring die de zorgaanbieders hieromtrent aanleveren. Echter kleinere zorgaanbieders leveren een dergelijke verklaring vanwege de administratieve last niet aan. Voor een deel heeft GR Peelgemeenten op een andere wijze de prestatielevering kunnen aantonen, voor een beperkt deel ter hoogte van € 134.000 niet. Dit bedrag merken we in lijn met voorgaande jaren als onzeker aan.

Eigen bijdrage WMO

Een aanvrager van een voorziening, hulp in de huishouding, zorg in natura of een financiële tegemoetkoming (persoonsgebonden budget) is op grond van de WMO een eigen bijdrage verschuldigd. De wetgever heeft bepaald dat de berekening, oplegging en incasso van deze eigen bijdrage wordt uitgevoerd door het CAK. De informatie van het CAK (om privacy redenen beperkt) is ontoereikend om als gemeente de juistheid op persoonsniveau en volledigheid van de eigen bijdragen als geheel te kunnen vaststellen. Door de systematiek te kiezen van het vaststellen van de eigen bijdragen door het CAK, heeft de wetgever in feite bepaald, dat de verantwoordelijkheid voor de juistheid en volledigheid van de eigen bijdragen op grond van de WMO geen gemeentelijke verantwoordelijkheid is.

Dit betekent dat door de gemeenten geen zekerheden omtrent omvang en hoogte van de eigen bijdragen kunnen worden verkregen. De gemeente Gemert-Bakel heeft deze onzekerheid in de jaarrekening 2018 toegelicht.

Rechtmatigheid

Europese aanbestedingsrichtlijnen

In het kader van de rechtmatigheid van de jaarrekening 2018 is een controle uitgevoerd op de naleving van de (Europese) aanbestedingsrichtlijnen. Uit onze controle op de rechtmatigheid van de inkopen blijkt tot nu toe dat voor één gemeentelijk inkooptraject met een inkoopwaarde van in totaal € 182.000 niet de juiste procedure is gevolgd. Op basis van onze controle komt naar voren dat deze inkopen Europees aanbesteed hadden moeten worden. Wij hebben dit bedrag als rechtmatigheidsfout aangemerkt.

Begrotingsrechtmatigheid

Naast de controle op de rechtmatige totstandkoming van de baten, lasten en balansmutaties in de jaarrekening 2018, hebben wij de begrotingsrechtmatigheid gecontroleerd. De toe te passen normen voor dit begrotingscriterium zijn gebaseerd op artikel 189, 190 en 191 van de Gemeentewet en moeten door de gemeenteraad zelf nader worden ingevuld en geconcretiseerd. Dit gebeurt door middel van de begroting en via de verordening op het financieel beheer ex artikel 212 van de Gemeentewet.

Het systeem van budgetbeheer en -bewaking moet waarborgen dat de baten en lasten binnen de begroting blijven en dat belangrijke wijzigingen of dreigende overschrijdingen tijdig worden gemeld aan de gemeenteraad, zodat deze tijdig (binnen het begrotingsjaar) een besluit kan nemen. Een systeem met onvoldoende waarborgen voor tijdige melding aan de gemeenteraad van budgetoverschrijdingen heeft het risico in zich dat inbreuk wordt gemaakt op het budgetrecht van de raad. Het begrotingscriterium is verder verfijnd en uitgewerkt in de Kadernota 2018 van de Commissie BBV.

In de kadernota is opgenomen dat het overschrijden van de begroting altijd onrechtmatig is, maar niet in alle gevallen hoeft te worden meegewogen in het accountantsoordeel. Deze kostenoverschrijdingen moeten dan wel goed herkenbaar in de jaarrekening zijn opgenomen. In het kader van de begrotingsrechtmatigheid moet gekeken worden naar de lastenoverschrijdingen per programma.

In de toelichting op de staat van baten en lasten is door het college een analyse van de overschrijdingen opgenomen. De overschrijdingen zijn toereikend toegelicht en passen binnen het bestaande beleid of worden gecompenseerd door hogere baten binnen het programma. Het college stelt uw gemeenteraad voor genoemde overschrijdingen te autoriseren in het kader van de vaststelling van de jaarrekening 2018. Vooruitlopend hierop zijn wij hiervan reeds uitgegaan bij het vormen van ons oordeel over de (begrotings)rechtmatigheid.

Wij constateren de volgende overschrijdingen op lastenniveau ten opzichte van de gewijzigde begroting.

Lastenoverschrijding programma	Begrotingsafwijking
Programma Algemene Zaken (totaal € 960.000)	De overschrijding wordt veroorzaakt vanwege de extra storting in de pensioenvoorziening wethouders. Deze kosten hangen samen met dit programma en konden niet eerder worden voorzien. Onrechtmatig maar telt niet mee in het oordeel.
Programma Sociaal Domein en volkshuisvesting (totaal € 337.000)	De overschrijding wordt veroorzaakt doordat er meer kosten zijn gemaakt aangaande de uitvoeringskosten en open einde regelingen GR Peelgemeenten. Deze kosten hangen samen met dit programma en konden niet eerder worden voorzien. Onrechtmatig maar telt niet mee in het oordeel.

Programma Ruimtelijke ordening & Openbaar beheer (totaal € 154.000)	De overschrijding wordt veroorzaakt gecompenseerd door samenhangende baten. Onrechtmatig maar telt niet mee in het oordeel.
Programma Financiën en Vastgoed (totaal € 3.674.000)	De overschrijding heeft grotendeels betrekking op de gemeentelijke grondexploitaties en wordt gecompenseerd door samenhangende baten. Daarnaast is na jaareinde € 200.000 aan de voorziening golfbaan gedoteerd. Onrechtmatig maar telt niet mee in het oordeel.
Programma Overhead (totaal € 110.000)	De overschrijding heeft betrekking op overschrijdingen op enerzijds afwijking doorberekening overhead naar grondexploitaties en anderzijds meer kosten voor de diverse dienstverlening. Een deel van de overschrijding had eerder kunnen worden voorzien en is in de basis onrechtmatig. Het bedrag blijft echter onder onze rapporteringstolerantie. Onrechtmatig maar telt niet mee in het oordeel.

Kredieten

Wij zijn nagegaan of de investeringen tot stand zijn gekomen binnen de grenzen van de door de gemeenteraad geautoriseerde kredieten. Wij constateren dat er geen materiële overschrijdingen op investeringsniveau aanwezig zijn ten opzichte van de gevoterde kredieten.

Mutaties in de reserves

De mutaties in de reserves zoals opgenomen in de jaarrekening kunnen als volgt worden gespecificeerd:

	Gewijzigde begroting	Jaarrekening	Verschil
Dotaties	5.377.000	8.808.000	(3.431.000)
Onttrekkingen	6.065.000	6.858.000	793.000
Saldo mutaties in de reserves	688.000	(1.950.000)	(2.683.000)

Aan de afwijkingen liggen raadsbesluiten ten grondslag inzake de gehanteerde systematiek. De rechtmatigheid is door ons vastgesteld. De afwijkingen zijn met name gelegen in de reserves grondexploitaties waar sprake is van een gesloten circuit en het resultaat (tussentijdse winstneming en toevoeging voorziening) op de reserve wordt afgewikkeld.

Niet financiële beheershandelingen

Handelingen en beslissingen van niet-financiële aard vallen buiten de scope van de rechtmatigheidscontrole door de accountant. De accountant toetst deze handelingen en beslissingen niet inhoudelijk door gegevensgericht onderzoek. Volstaan wordt in dit kader met het beoordelen van het interne systeem van risicoafwegingen. Binnen dit systeem moeten voorwaarden zijn geschapen om risico's goed te kunnen beoordelen en in de tijd te kunnen volgen.

Wij hebben ons een beeld gevormd over de wijze van totstandkoming van de inventarisatie van de risico's en de getrouwe weergave van de hieruit mogelijk voortvloeiende financiële gevolgen in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing van het jaarverslag.

Misbruik en oneigenlijk gebruik

In de externe en interne regelgeving zijn diverse bepalingen opgenomen die erop zijn gericht om misbruik en oneigenlijk gebruik te voorkomen. Uw gemeente heeft de toets op het misbruik en oneigenlijk gebruik neergelegd in interne controleplannen. De uitkomst van deze toets heeft niet geleid tot bevindingen die invloed hebben op de rechtmatigheid van baten en lasten en balansmutaties.

SiSa-bijlage en WNT

SiSa-bijlage

Wij hebben de in de SiSa-bijlage van de jaarrekening genoemde specifieke uitkeringen gecontroleerd met inachtneming van de Nota verwachtingen accountantscontrole 2018. De hierbij geconstateerde fouten en onzekerheden dienen op grond van het Bado in het verslag van bevindingen te worden opgenomen indien de navolgende rapporteringstolerantie per specifieke uitkering wordt overschreden:

- € 12.500 indien de omvangbasis kleiner dan of gelijk aan € 125.000 is;
- 10% indien de omvangbasis groter dan € 125.000 en kleiner dan of gelijk aan € 1.000.000 is;
- € 125.000 indien de omvangbasis groter dan € 1.000.000 is.

Op grond van ons onderzoek hebben wij bij de specifieke uitkeringen geen fouten en/of onzekerheden geconstateerd die de voor SiSa geldende rapporteringstolerantie overschrijden.

De SiSa-bijlage dient door uw gemeente samen met een aantal andere verplicht voorgeschreven verantwoordingsstukken voor 15 juli aanstaande elektronisch bij het CBS te worden aangeleverd. Door middel van een voorgeschreven tabel dienen wij te rapporteren over onze bevindingen ten aanzien van de in de jaarrekening opgenomen SiSa-bijlage.

In bijlage A bij dit rapport zijn deze bevindingen in de voorgeschreven tabel opgenomen. U kunt deze tabel hanteren ten behoeve van verzending naar het CBS.

WNT verantwoording

Per 1 januari 2013 is de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) ingevoerd. Op basis van deze wet is de bezoldiging van topfunctionarissen in de publieke en semipublieke sector in dienstverband en bij ontslag wettelijk gemaximeerd.

Voor de bezoldiging van topfunctionarissen geldt naast de maximering een publicatieverplichting in de jaarrekening. Dit geldt eveneens voor bezoldiging van niet-topfunctionarissen, indien zij de maximale bedragen van topfunctionarissen overschrijden.

In het kader van de jaarrekening 2018 heeft u een analyse uitgevoerd van de topfunctionarissen binnen uw organisatie. Tevens heeft u vastgesteld of er functionarissen zijn die een hogere bezoldiging dan de gestelde maxima kennen. Deze informatie heeft u opgenomen in de toelichting op de jaarrekening. Wij hebben de juistheid en volledigheid van deze toelichting gecontroleerd en hebben vastgesteld dat de toelichting voldoet aan de daaraan te stellen eisen.

De naleving van de anticumulatiebepaling maakt geen onderdeel meer uit van de controle van de accountant. De WNT-toezichthouders kunnen hier wel zelfstandig onderzoek naar doen en zo nodig handhavend optreden.

Waardering golfbaan

Relatie jaarrekening

Het geïnvesteerde vermogen in de golfbaan bedraagt per jaareinde 2018 ongeveer € 13,8 miljoen en bestaat uit:

- Materiële vaste activa (gemeentelijke gronden en geactiveerde kosten uit hoofde van de aanleg en inrichting van de golfbaan) € 7,8 miljoen;
- Hypothecaire lening € 2,5 miljoen;
- Overige leningen ondergebracht in een 100-jarige erfpachtconstructie € 2,7 miljoen; en
- Betalingsachterstanden € 0,8 miljoen.

Gezien de financiële positie van de golfbaan de afgelopen jaren en de daarmee samenhangende risico's hebben wij in onze controlestrategie de waardering van activa die gerelateerd zijn aan de golfbaan als significant aandachtspunt opgenomen.

Recente besluitvorming

U heeft in mei 2019 besloten om door middel van het goedkeuren van het herstelplan de golfbaan meer financiële ruimte gegeven om haar betalingsverplichtingen na te komen. Deze betalingsverplichting ziet primair toe op het inlopen van de betalingsachterstanden en het voldoen aan de aflossingsverplichting op de 100-jarige lening. Op basis van de bij de raadsbehandeling gehanteerde begroting van de golfbaan constateren we dat de toekomstige kasstromen nog beperkt zijn.

Kaders verslaggevingsregels

De verslaggevingsregels stellen dat voor risico's die zich naar waarschijnlijkheid voordoen en betrouwbaar te schatten zijn, de gemeente een voorziening dient te treffen. In dit geval loopt de gemeente een inbaarheidsrisico op de betalingsachterstanden. De kans van het voordoen van het risico op eventuele oninbaarheid is gezien de financiële positie van de golfbaan (negatief eigen vermogen, en een zeer beperkte toekomstige positieve kasstroom) is naar grote waarschijnlijkheid meer dan 50%. Ten aanzien van de betrouwbare schatting van het risico is op basis van de begroting van de golfbaan inzichtelijk dat de komende vier jaar slechts € 358.000 beschikbaar is aan verwachte overtollige geldmiddelen ten behoeve van het inlopen van de betalingsachterstand.

Conclusie

Op basis van bovenstaande analyse heeft het college besloten naar aanleiding van de controlebevindingen een risicovoorziening met betrekking tot eventuele oninbaarheid te treffen ter hoogte van € 200.000. Wij achten dit een acceptabel uitgangspunt, maar adviseren u blijvend de financiële positie van de golfbaan te volgen, zoals u op dit moment ook heeft ingeregeld. Daarbij adviseren we u periodiek de toereikendheid van de risicovoorziening te toetsten.

Overige bevindingen

Voorziening pensioenen APPA

De gemeente heeft voor haar verplichtingen uit hoofde van de toekomstige pensioenbetalingen aan de voormalige wethouders een voorziening opgenomen. Dit betreft onder andere de verplichting naar wethouders die reeds met pensioen zijn gegaan, echter we constateren dat deze verplichting is opgenomen op basis van gedateerde berekeningen. Naar aanleiding van deze bevinding zijn de actuariële berekeningen herzien en is de voorziening voor dit deel alsnog aangevuld met € 825.000. Dit is in de jaarrekening verwerkt.

Voorziening wachtgeld

De gemeente heeft voor haar verplichtingen uit hoofde van haar wachtgeldverplichting aan de voormalige wethouders een voorziening opgenomen. We constateren echter dat deze voorziening overtoereikend is. Naar aanleiding van deze bevinding is de voorziening voor dit deel alsnog vrijgevallen met € 85.000. Dit is in de jaarrekening verwerkt.

Onderhoudsvoorzieningen

Zoals opgemerkt in onze management letter zijn de verslaggevingsregels ten aanzien van de egalisatievoorzieningen groot onderhoud aangescherpt. We constateren dat de voorzieningen nog niet op alle vlakken aan deze aangescherpte regels voldoen.

Ten aanzien van de onderhoudsvoorziening vervanging lichtarmaturen en speeltoestellen is er geen sprake van een egalisatie van groot onderhoud, maar eerder een dekking binnen een investeringsprogramma ten aanzien van eventuele vervangingsinvesteringen. Een dergelijke voorziening is niet toegestaan. Beide voorziening ter hoogte van respectievelijk € 482.000 en € 121.000 zijn vrijgevallen ten gunste van het jaarrekeningresultaat.

Verantwoording opbrengsten afvalstoffen- en rioolheffing

Met ingang van 2018 verzorgt de BSOB (Belastingsamenwerking Oost-Brabant) de belastingoplegging voor de gemeente Gemert-Bakel. Tussen de gemeente en de BSOB is de afspraak dat er jaarlijks een, door de accountant van de BSOB gecontroleerde, verantwoording volgt aangaande de opbrengsten uit hoofde van de lokale heffingen. We constateren echter dat deze verantwoording enkel toe ziet op de OZB-opbrengsten en dat de BSOB hier geen verantwoording aflegt over de (op te leggen) heffingen afvalstoffen en riool over 2018. We hebben derhalve uitvoerige aanvullende gegevensgerichte werkzaamheden moeten verrichten ten aanzien van deze opbrengstenstromen om voldoende zekerheid omtrent de juistheid en volledigheid van de opbrengsten te verkrijgen. We adviseren u voor komend jaar hier duidelijke afspraken met de BSOB over te maken.

Risico Attero

Zoals in voorgaande jaren ook in de risicoparagraaf opgenomen speelt er een juridisch geschil met Attero. In 2018 is er echter een voor de gemeente een nadelige uitspraak geweest, waardoor de Brabantse gemeenten waarschijnlijk tot betaling moeten overgaan. Ondanks het feit dat de zaak nog onder de rechter is, is gezien de eerdere uitspraken de kans groot dat het oordeel nadelig voor de gemeente uit pakt. Hoewel de gemeente dit risico uitgebreid had toegelicht in haar paragraaf risicomanagement en weerstandsvermogen, stellen de boekhoudregels dat voor voorzienbare risico's die betrouwbaar in te schatten zijn er een risicovoorziening dient te worden gevormd. De gemeente heeft, naar aanleiding van onze controlebevinding, op basis van het voorlopige uitgangspunt dat de kosten naar rato van inwoner worden verdeeld een voorziening ter hoogte van € 185.000 getroffen. Als uiteindelijk blijkt dat er een andere verdeelsleutel binnen MRE-samenwerking wordt afgesproken kan dit effect hebben op de hoogte van de kosten. Dit risico is toegelicht in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing.

Interne beheersing

Interne beheersing

Algemeen

Bij de planning en uitvoering van de controle van de jaarrekening 2018 van uw gemeente hebben wij de interne beheersmaatregelen, welke onderdeel uitmaken van de administratieve organisatie van uw gemeente, in onze overwegingen betrokken. Wij hebben de opzet, het bestaan en de werking van interne beheersmaatregelen onderzocht, voor zover wij dit in het kader van de jaarrekening noodzakelijk achten en niet met het doel om een oordeel over de effectiviteit van de interne beheersing te geven.

Wij hebben geen onderzoek naar de effectiviteit van de interne beheersing verricht, anders dan dat relevant is voor onze jaarrekeningcontrole.

Bevindingen interne beheersing

In onze managementletter 2018, uitgebracht aan het college in december 2018, hebben wij onze bevindingen en aanbevelingen van onze tussentijdse controle 2018 opgenomen. In deze managementletter hebben wij aangegeven welke zaken vóór de jaarrekeningcontrole 2018 opgepakt zouden moeten zijn.

We constateren dat de zaken die voor de jaarrekening opgepakt had moeten worden, zijn opgepakt.

Automatisering

Onze controle was niet primair gericht op het doen van een uitspraak omtrent de continuïteit en betrouwbaarheid van (delen van) de geautomatiseerde gegevensverwerking en wij hebben daartoe ook geen opdracht van het management ontvangen. De jaarrekeningcontrole heeft geen tekortkomingen in de continuïteit en betrouwbaarheid van de geautomatiseerde gegevensverwerking aan het licht gebracht.

Fraude en naleving wet- en regelgeving

Het college is primair verantwoordelijk voor het voorkomen van fraude, het naleven van wet- en regelgeving en voor een cultuur van eerlijkheid en integriteit en dient zowel preventieve als repressieve beheersingsmaatregelen te nemen om de kans op fraude en overtreding van wet- en regelgeving zo veel mogelijk te beperken. De gemeenteraad is verantwoordelijk voor het toezicht op het college in de uitvoering van deze taken.

Voor het uitoefenen van deze verantwoordelijkheid maakt het college gebruik van diverse beheersingsmaatregelen, zoals interne richtlijnen en gedragscodes, controle technische functiescheiding en periodieke rapportages over financiën.

Ten behoeve van onze jaarrekeningcontrole identificeren wij, in het kader van NV COS 240/250, de risico's met betrekking tot fraude en overtreding van wet- en regelgeving en beoordelen wij de interne beheersings-maatregelen die gericht zijn op het voorkomen en signaleren van (materiële) fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving. Voor zover relevant voor onze controle voeren wij gegevensgerichte controlewerkzaamheden uit. Onze controle is echter niet specifiek gericht op het signaleren van fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving. In het kader van onze controle hebben wij geen bevindingen te melden met betrekking tot fraude.

Naleving wet- en regelgeving en overige

Wij informeren de gemeenteraad over illegale handelingen waarbij het hoger kader is betrokken en over fraude en illegale handelingen (of deze nu door het hoger kader of door andere werknemers zijn veroorzaakt) die een onjuistheid van materieel belang in de jaarrekening tot gevolg hebben. Gedurende de controle zijn geen significante punten gesignaleerd ten aanzien van feitelijke of vermoedelijke niet-nakoming van wet- en regelgeving, voor zover deze van belang worden geacht voor de mate waarin de gemeenteraad in staat is haar taken te vervullen.

Corruptie en omkopingsrisico's

Uw gemeente maakt onderdeel uit van de overheidssector waarin corruptie vaker dan bij andere sectoren voorkomt. Dit komt onder andere omdat veel transacties met een relatief grote omvang plaatsvinden, de transparantie over marktprijzen niet in alle gevallen voldoende is om te beoordelen en frequent zaken gedaan wordt met andere corruptiegevoelige sectoren (vastgoed, constructie, infrastructuur et cetera). Hierdoor hebben wij dit als aandachtspunt in onze controle meegenomen.

Corruptie is een wereldwijd probleem waarbij het uw verantwoordelijkheid is om corruptie binnen uw gemeente te voorkomen. Onze beroepsregels zijn in de praktijkhandreiking "Corruptie, werkzaamheden van de accountant" verder aangescherpt, hetgeen tot aanvullende werkzaamheden heeft geleid.

Wij hebben de volgende werkzaamheden verricht om eventuele effecten van dit risico ten behoeve van onze controle van de jaarrekening te mitigeren:

- Detailcontrole op de inkopen en aanbestedingen om vast te stellen dat alle inkopen conform de geldende Europese aanbestedingsregels en de Aanbestedingswet 2012 zijn aanbesteed.
- Door middel van een steekproef vaststellen of voor alle inkopen welke in rekening zijn gebracht aan de gemeente ook een prestatie is geleverd door de tegenpartij.
- Door middel van een steekproef vaststellen of bij alle materiële grondaankopen en –verkoop door de gemeente vastgestelde procedures in materiële zin zijn gevolgd.
- Door middel van een steekproef vaststellen of alle verstrekte subsidies in overeenstemming met de geldende interne wet- en regelgeving zijn verstrekt.

Uit bovenstaande werkzaamheden zijn geen bevindingen, anders dan gemeld in dit verslag, voortgekomen.

Bijlagen

Bijlage A – SiSa-bijlage

Het is volgens de Nota verwachtingen accountantscontrole 2018 voorgeschreven dat wij de geconstateerde fouten en onzekerheden per regeling rapporteren door middel van onderstaande verplichte tabel. Deze tabel dient door uw gemeente samen met een aantal andere verplicht voorgeschreven verantwoordingsstukken voor 15 juli 2019 elektronisch bij het CBS te worden aangeleverd.

Nummer	Specifieke uitkering	Fout of onzekerheid	Financiële omvang in euro's	Toelichting fout/onzekerheid
OCW D9	Onderwijsachterstandenbeleid 2011-2018 (OAB)			
SZW G2	Gebundelde uitkering op grond van artikel 69 Participatiewet_gemeentedeel 2018			
SZW G2A	Gebundelde uitkering op grond van artikel 69 Participatiewet_totaal 2017			
SZW G3	Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (exclusief levensonderhoud beginnende zelfstandigen)_gemeentedeel 2018			
SZW G3A	Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (exclusief levensonderhoud beginnende zelfstandigen)_totaal 2017			

Strekking controleverklaring rechtmatigheid:	Goedkeurend
Strekking controleverklaring getrouwheid:	Goedkeurend

Bijlage B – Reikwijdte van de controlewerkzaamheden

Opzet en reikwijdte van de controle

Onze controle is gericht op het verkrijgen van een redelijke mate van zekerheid dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat. Niet uitgesloten is dat afwijkingen voorkomen die voor de jaarrekening als geheel niet van belang zijn. Op grond van het Bado stelt de raad de goedkeuringstolerantie vast, die de accountant bij zijn jaarrekeningcontrole dient te hanteren. De goedkeuringstolerantie is vastgesteld door de raad in de opdrachtverlening naar de accountant. Het normenkader maakt onderdeel uit van de besluitvorming bij de jaarrekening, ten aanzien van toleranties zijn geen wijzigingen ten opzichte van datgene wat volgens de wet is voorgeschreven, aangebracht.

Op grond van de jaarrekening 2018 bedraagt de goedkeuringstolerantie voor fouten afgerond € 892.400 (1% van de lasten) en voor onzekerheden € 2.667.200 (3% van de lasten). Als de goedkeuringstolerantie niet wordt overschreden, kan een goedkeurende controleverklaring afgegeven worden. Deze goedkeuringstolerantie is een kwantitatief criterium. De uiteindelijke oordeelsvorming is echter altijd een combinatie van kwalitatieve en kwantitatieve afwegingen. Het rapporteringsbedrag, de maatstaf die geldt voor het rapporteren van fouten en onzekerheden, is bepaald op € 44.000.

Goedkeuringstolerantie	Goedkeurend	Beperking	Oordeelonthouding	Afkeurend
Fouten in de jaarrekening (% lasten)	$\leq 1\%$	$> 1 < 3\%$	-	$\geq 3\%$
Onzekerheden in de controle (% lasten)	$\leq 3\%$	$> 3 < 10\%$	$\geq 10\%$	-

Ons onderzoek richt zich niet specifiek op het ontdekken van fraude. De primaire verantwoordelijkheid voor het voorkomen en ontdekken van fraude berust bij het college. De accountant is niet verantwoordelijk en aansprakelijk voor de preventie van fraude.

Controleopdracht

De opdracht tot controle van de jaarrekening is uitgevoerd conform de met u gemaakte afspraken die zijn vastgelegd in de opdrachtbevestiging. De jaarrekeningcontrole is gericht op het uitbrengen van een onafhankelijk oordeel omtrent de getrouwheid en rechtmatigheid van de jaarrekening 2018 van gemeente Gemert-Bakel. Het is de verantwoordelijkheid van het college van burgemeester en wethouders om de jaarrekening op te maken in overeenstemming met het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten. Het is onze verantwoordelijkheid een oordeel te geven over de jaarrekening, als bedoeld in artikel 213, tweede lid, van de Gemeentewet.

Wij hebben onze controle verricht in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden, het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado), het door de raad vastgestelde controleprotocol en het controleprotocol Wet normering topinkomens 2018 vallen. Dienovereenkomstig zijn wij verplicht te voldoen aan de voor ons geldende gedragsnormen en zijn wij gehouden onze controle zodanig te plannen en uit te voeren dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat.

Bijlage C – Onafhankelijkheid

Wij zijn onafhankelijk van gemeente Gemert-Bakel

Baker Tilly heeft diverse organisatorische maatregelen getroffen om zijn onafhankelijkheid en die van zijn medewerkers te waarborgen. Deze maatregelen omvatten onder meer:

- voorschriften en procedures omtrent onafhankelijkheid. Deze voorschriften voor professioneel gedrag op het gebied van kwaliteit en onafhankelijkheid zijn opgenomen in de Gedragscode van Baker Tilly. Deze Gedragscode geldt voor iedere medewerker van Baker Tilly en wordt natuurlijk steeds geactualiseerd;
- jaarlijkse bevestiging van onafhankelijkheid door partners en medewerkers van Baker Tilly en ondersteunende stafdiensten;
- cliënt- en opdrachtacceptatieprocedures, waaronder een beoordeling, of er sprake is van mogelijk conflicterende diensten;
- intern en extern kwaliteitsonderzoek;
- reviews door externe toetsers die niet bij de opdracht betrokken zijn, ter waarborging van een deugdelijke grondslag/deskundig oordeel;
- rotatie van externe accountants op de opdracht.

Op grond van dit verslag zijn wij van mening dat wij in relatie tot uw organisatie, in overeenstemming met de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en artikel 24a van de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), onafhankelijk hebben gefunctioneerd en dat de objectiviteit van onze oordeelsvorming in het afgelopen jaar niet is aangetast.

Bijlage D – Geconstateerde controleverschillen

Ongecorrigeerde controleverschillen

De hieronder opgenomen tabel met ongecorrigeerde controleverschillen is verstrekt aan het college en is als bijlage bij de Bevestiging bij de jaarrekening gevoegd. Wij hebben de ongecorrigeerde verschillen met het college besproken. Wij zijn van mening dat verschillen zoveel mogelijk door het college moeten worden gecorrigeerd, echter wij kunnen instemmen met de overwegingen van het college om deze verschillen niet te corrigeren, aangezien deze bedragen niet materieel zijn voor het inzicht van de jaarrekening. De geconstateerde fouten ter hoogte van € 0 ten aanzien van getrouwheid en € 182.000 ten aanzien van rechtmatigheid en onzekerheden ter hoogte van € 134.000 zijn lager dan de door u vastgestelde controletolerantie van respectievelijk € 892.400 en € 2.677.200. Positieve bedragen hebben een positief effect op het resultaat, een bedrag tussen haakjes heeft een negatief effect op het resultaat. Rechtmatigheidsfouten kunnen niet gesaldeerd worden.

Fouten

Aard van de controleverschillen (x € 1.000)	Getrouwheid	Rechtmatigheid
Inkooprechtmatigheid		182
Totaal ongecorrigeerde controleverschillen		
Effect niet gecorrigeerde controleverschillen voorgaande jaarrekening	0	0
Totaal	0	182

Onzekerheden

Aard van de controleverschillen (x € 1.000)	Getrouwheid	Rechtmatigheid
Prestatielevering Sociaal domein	134	134
Totaal onzekerheden	134	134

Bijlage D – Geconstateerde controleverschillen

Gecorrigeerde controleverschillen

De hieronder opgenomen tabel bevat alle afzonderlijk geïdentificeerde en gecorrigeerde controleverschillen boven de door ons gehanteerde rapporteringstolerantie van € 44.000. De correcties zijn in samenspraak met de organisatie verwerkt in de definitieve jaarrekening.

Aard van de controleverschillen (x € 1.000)	Getrouwheid	Rechtmatigheid
Door Baker Tilly geconstateerde verschillen verwerkt in de versie jaarrekening 29 mei 2019		
Tussentijdse winstneming grondexploitaties	1.913 V	1.913
Vrijval voorzieningen a.g.v. gewijzigde verslaggevingsregels	603 V	603
Voorziening Attero	185 N	185
Subtotaal gecorrigeerde controleverschillen	2.331 V	2.701
Door Baker Tilly geconstateerde verschillen verwerkt in finale versie jaarrekening		
Voorziening APPA	825 N	825
Voorziening wachtgeld	85 V	85
Voorziening golfbaan	200 N	200
Diverse tekstuele en toelichtende correcties		
Totaal gecorrigeerde controleverschillen	1.391 V	3.811

Bijlage E – Controleaanpak

Controleaanpak en uitvoering

Wij voeren onze controle uit met een mix van systeem- en gegevensgerichte werkzaamheden en een mix van vaste teamleden en ingeschakelde experts. Daarnaast beschikken wij als organisatie over verschillende kwaliteitsborgingsmaatregelen. Dit geheel tezamen leidt tot een kwalitatief goede controle. In ons controleplan en dit verslag is voor elk bijzonder aandachtsgebied in onze controle terug te lezen wat de kernpunten in onze controle zijn geweest die hebben bijgedragen aan de kwaliteit in onze controle. Daarnaast gaan wij in de volgende paragrafen van deze bijlage nog nader in op de samenwerking met de andere accountants en de ingeschakelde experts.

Onze controleaanpak is onder andere gericht op het in kaart brengen van de voor de jaarrekening van belang zijnde risico's. Op basis van onze gesprekken met het management over de belangrijke financiële en operationele ontwikkelingen is een aantal punten met een verhoogd risico voor de jaarrekening 2018 onderkend:

- schattingen en toelichtingen in de jaarrekening;
- waardering grondexploitaties;
- aanbestedingen;
- WNT-bijlage.

Samenwerking met interne accountantsdienst/andere accountants

Voor de jaarrekening van de gemeente Gemert-Bakel maken wij gebruik van diverse verbonden partijen/gemeenschappelijke regelingen en uitvoeringsorganisaties. De samenwerking met GR Peelgemeenten ten aanzien van het sociaal domein (Jeugd en WMO), Senzer (Participatie) en BSOB (belastingen) is van significant belang in het kader van de jaarrekeningcontrole. Wij hebben bij de accountant een review uitgevoerd op zijn werkzaamheden.

Inschakeling van externe deskundigen

Wij hebben in het kader van onze controle op diverse plekken gebruik gemaakt van de werkzaamheden van externe deskundigen. We hebben onze collega's van de afdeling Ruimte en Vastgoed ingeschakeld in het kader van de controle van de grondexploitaties, dit gezien de omvang van de gemeentelijke grondexploitatieportefeuille.

Verbonden partijen

Ten aanzien van de verbonden partijen van gemeente Gemert-Bakel hebben wij vastgesteld dat:

- de (significante transacties met) verbonden partijen toereikend zijn toegelicht in de jaarrekening en paragraaf verbonden partijen;
- geen sprake is van indicaties voor ongeautoriseerde significante transacties met verbonden partijen, welke indicaties geven voor fraude;
- geen sprake is van indicaties dat de van toepassing zijnde wet- en regelgeving niet is nageleefd.

Significante uitdagingen/moeilijkheden tijdens de controle

Er zijn geen significante uitdagingen/moeilijkheden geweest tijdens de controle.

Significante schattingsposten

De belangrijkste schattingsposten binnen de jaarrekening van gemeente Gemert-Bakel betreffen:

- waardering van uw grondexploitatie;
- nauwkeurigheid en volledigheid van de voorzieningen.

Het college van burgemeester en wethouders is verantwoordelijk voor het maken van schattingen bij het opmaken van de jaarrekening. Als accountant van de gemeenteraad beoordelen wij deze door het college gemaakte schattingen. Op basis van de door ons uitgevoerde controlewerkzaamheden concluderen wij dat de gemaakte schattingen door het college aanvaardbaar zijn.

Contactgegevens

drs. B. Smeenk RA

Director

b.smeenk@bakertilly.nl



Kantoorgegevens:

Baker Tilly (Netherlands) N.V.

Bijster 39

4817 HZ BREDA

Postbus 3814

4800 DV BREDA

T: 076 – 525 00 00